

УДК 378.147.091.33-027.22(045)

Олена ГУЗЕНКО,*кандидат педагогічних наук,
заступник директора з навчально-виробничої роботи
Луцького педагогічного коледжу***Сергій МАРЧУК,***кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри психолого-педагогічних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу*

ВИРОБНИЧЕ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕФОРМ

У статті проаналізовано нові підходи до організації педагогічної практики студентів закладів вищої освіти. Визначено тенденції виробничого навчання студентів педагогічного коледжу відповідно до положень Концепції Нової української школи. Доведено, що проведений серед студентської молоді соціологічний моніторинг засвідчив потребу в оновленні змісту практичної підготовки здобувачів вищої освіти, в модернізації сучасної шкільної практики відповідно до європейських стандартів освіти та національних культурно-освітніх традицій.

Ключові слова: виробниче навчання, педагогічна практика, нова українська школа, практична підготовка студентів.

В статье проанализированы новые подходы к организации педагогической практики студентов заведений высшего образования. Определены тенденции производственного обучения студентов педагогического колледжа в соответствии с положениями Концепции Новой украинской школы. Доказано, что проведенный среди студенческой молодежи социологический мониторинг удостоверил потребность в обновлении содержания практической подготовки соискателей высшего образования, в модернизации современной школьной практики соответственно европейским стандартам образования и национальным культурно-образовательным традициям.

Ключевые слова: производственное обучение, педагогическая практика, новая украинская школа, практическая подготовка студентов.

The new approaches to the organization of pedagogical practice of students of higher educational institutions are analyzed in the article. The tendencies of student's school practice of the pedagogical college according to the principles of the Concept of the new Ukrainian school are determined. Sociological monitoring conducted among the student youth has shown the need to update the content of practical training of people who get higher education, to modernize the current school practice according to the European standards of education and national cultural educational traditions.

Key words: students school practice, pedagogical practice, new Ukrainian school, practical training of students.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства надзвичайно актуальним є питання здійснення докорінних реформ, що зупинять негативні тенденції, перетворять українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності держави [4]. Безсумнівно, одними з перших, хто відчує на собі впровадження нової шкільної реформи, стануть студенти вищих педагогічних навчальних закладів, тобто майбутні вчителі, адже важливим етапом підготовки педагогічних кадрів для нової української школи є виробниче навчання (практика) здобувачів вищої педагогічної освіти.

Педагогічна практика – одна із форм практичного навчання у вищій школі. Вона ґрунтується на професійних знаннях, спирається на певний теоретичний досвід, забезпечуючи практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності, оволодіння способами її планування, організації та здійснення. Педагогічна практика слугує сполучною ланкою між теоретичним навчанням студента і його майбутньою самостійною діяльністю в навчальному закладі [6].

У сучасних умовах наявні певні труднощі та невирішені проблеми професійної підготовки, що стоять перед студентами закладів вищої освіти, а це: не надто високий престиж окремих професійно-освітніх послуг закладів вищої освіти; недостатня державна матеріальна і моральна підтримка у ході проходження практики; внутрішня замкнутість процесу професійної підготовки студентів; слабкий зв'язок закладів вищої освіти із виробництвом тощо. Означені проблеми свідчать про необхідність подальшої розробки педагогічних основ підвищення ефективності процесу професійної підготовки студентів у закладах вищої освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблеми практичного навчання студентів у закладах вищої освіти та професійної підготовки майбутніх фахівців досліджували П. Атутов, З. Абасов, Г. Бабушкін, В. Беспалько, І. Бех, Б. Гершунський, Є. Климов, В. Корецький, В. Приходько, В. Сластьонін та ін.

Науковці відзначають, що практика – досить складний і відповідальний етап у житті студента. У цей період на нього впливають дві складові цього процесу: навчальна та професійна.

Причому навчальна складова (незавершена) накладається на професійну, яка має іншу мотивацію, цілі, засоби та оцінку [2, с. 142].

У статті 51 Закону України «Про вищу освіту» законодавчо закріплено практичну підготовку осіб, які навчаються у закладах вищої освіти:

1. Практична підготовка осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними закладами вищої освіти договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку.

2. Керівники підприємств, установ та організацій зобов'язані забезпечити створення належних умов для проходження практики на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства.

3. Проходження практики студентом здійснюється відповідно до законодавства [3].

Мета статті – проаналізувати особливості виробничого навчання студентів вищих педагогічних навчальних закладів в умовах сучасних освітніх реформ.

Завдання:

- з'ясувати вплив освітніх реформ на підготовку студентів до практики та подальшої професійної діяльності;

- охарактеризувати перспективи організації виробничого навчання студентів на його вплив на майбутню професійну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Практична підготовка студентів – обов'язковий компонент освітньо-професійної програми, спрямований на здобуття кваліфікаційного рівня, що має на меті набуття ними професійних навичок та вмінь. *Метою практики* є оволодіння студентами сучасними методами, формами, засобами майбутньої професійної діяльності, її організації, формування професійних умінь і навичок, виховання потреби систематичного поновлення [1], а її *завданнями* – поглиблення теоретичних знань; формування у майбутніх фахівців умінь та навичок практичної діяльності; набуття та розвиток професійних умінь і навичок з метою прийняття самостійних рішень у ході практичної діяльності в реальних ринкових виробничих умовах; формування творчого дослідницького підходу до практичної підготовки [6].

Основоположними документами, що визначають зміст фахової підготовки студентів, є Галузеві стандарти вищої освіти України. На сайті Міністерства освіти і науки України для громадського обговорення представлено нові стандарти вищої освіти для педагогічних спеціальностей. Позитивним, на нашу думку, є те, що всі нові документи попередньо проходять публічне обговорення, а процес внесення змін – прозорий і відкритий для громадськості. Однак сьогодні Міністерством робиться акцент не стільки на осучасненні навчання майбутніх фахівців, скільки на перепідготовці тих учителів, які працюватимуть із 2018 року в новій українській школі.

Крім того, є необхідність в оновленні на загальнодержавному рівні нормативної та інструктивної документації щодо організації виробничого навчання студентів вищих педагогічних навчальних закладів, адже Положення «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» було затверджене ще у 1993 році [7]. У 2013 році Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти розроблено Рекомендації про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, однак вони є загальними і неадаптованими до специфіки підготовки спеціалістів у галузі освіти.

Фундаментальною основою професійної підготовки студентів Луцького педагогічного коледжу є набуття ними теоретичних знань у процесі опанування психолого-педагогічних дисциплін та фахових методик. У вересні 2017 року в робочі навчальні програми були включені теми, які передбачають ознайомлення студентів із новими документами, вимогами щодо роботи педагога в умовах сучасних освітніх реформ. Під час проведення занять з педагогіки, фахових методик студенти порівнюють чинні державні стандарти загальної освіти із проектом державних стандартів, представлених у Концепції «Нова українська школа», а навчальні програми 2011 року з оновленими програмами 2016 року. Означений аналіз викликає у майбутніх педагогів неабиякі труднощі, оскільки їм необхідно визначитися з ключовими поняттями, термінами, зорієнтуватися у змісті та структурі як чинних, так і новостворених документів. Невизначені залишаються перспективи роботи майбутніх педагогів відповідно до Концепції Нової української школи, оскільки відсутній методичний супровід для навчання студентів щодо впровадження інновацій.

У вересні 2017 року було прийнято новий Закон України «Про освіту». Основні його положення опрацьовуються та аналізуються сьогодні й студентами коледжу. Однак поряд із цим є потреба в опануванні раніше прийнятих галузевих законів («Про загальну освіту», «Дошкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт»), які не відповідають базовому Закону та у перспективі також будуть змінені. Готуючи студентів до педагогічної діяльності, ми маємо враховувати й те, що вони повинні будуть навчитися працювати в умовах надання автономії освітнім установам, адже до компетенції вчителя, вихователя сьогодні входить розробка програм (про це йдеться у Законі України «Про освіту», а відповідно до проекту нового стандарту початкової школи є поняття модельної програми та освітньої програми навчального закладу). Крім того, майбутніх фахівців потрібно навчити створювати методичні продукти в друкованому або електронному вигляді, оскільки робочі навчальні плани і програми вимагають відповідного методичного супроводу.

Важливою передумовою реалізації Концепції «Нова українська школа» є підготовка і перепідготовка не лише вчителів початкової ланки, а й профільних спеціалістів, тобто вчителів-предметників, які проводять уроки фізичної культури, іноземної мови, музичного мистецтва, інформатики.

Так, у ході викладання методики іноземної мови викладачі нашого закладу навчають студентів працювати за новими програмами (2017-2018 навчального року), які передбачають опанування навчального матеріалу не лише за традиційною тематикою ситуативного спілкування, а й за інтегрованими змістовими лініями, що спрямовані на формування здатності застосовувати знання й уміння з різних предметів у реальних життєвих ситуаціях та подолання фрагментарності у навчанні.

Підготовка сучасного вчителя, вихователя до умов роботи відповідно до Концепції Нової української школи неможлива без належної підготовки самих викладачів педагогіки, фахових методик. Упродовж першого семестру в коледжі було проведено низку методичних заходів з метою ознайомлення викладачів та студентів зі змістом сучасних освітніх реформ, новими методами і формами роботи.

Зауважимо, що у ЗОШ № 1 міста Луцька та Луцькій гімназії № 4 імені Модеста Левицького відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти та Концепції Нової української школи діють по два пілотні класи. Студенти Луцького педагогічного коледжу мають можливість спостерігати за проведенням уроків у експериментальних класах, ознайомитися зі специфікою роботи вчителя. У січні 2018 року на веб-ресурсі Нова українська школа було розміщено дистанційні курси для вчителів, які у вересні 2018 року розпочнуть працювати у перших класах за новим стандартом, а влітку будуть організовані очні курси. З цією метою Волинський ІІПО готує тренерів. Співпрацюючи із закладом, плануємо залучити до проходження означених курсів професійно орієнтованих студентів.

Студенти спеціальності «Дошкільна освіта» у процесі проходження педагогічної практики вчать працювати за оновленими комплексними програмами, а саме: «Дитина», «Українське дошкілля», «Дитина в дошкільні роки».

Організуючи практику студентів спеціальності «Музичне мистецтво», базою практики обираємо заклади загальної середньої освіти м. Луцька, в яких наявне відповідне мультимедійне забезпечення для проведення уроків музичного мистецтва з першого по сьомий класи. Так, у гімназії № 21 м. Луцька використовуються програми для запису фонограм (будь-яку пісню можна записати у зручній для дитини тональності).

Затребуваність випускників педагогічного коледжу на сучасному ринку праці визначається не лише наявністю ґрунтовної підготовки з основної кваліфікації, а й вибором актуальних на сьогодні додаткових кваліфікацій. В умовах сучасних освітніх реформ особлива увага приділяється інклюзивній освіті, зокрема про це йдеться у новоприйнятому Законі України «Про освіту». Зважаючи на це, вже на початку четвертого курсу районні та міські відділи освіти запрошують на роботу достатню кількість студентів коледжу, які здобувають додаткову кваліфікацію – «Сурдопедагог». Для того, щоб розширити коло компетенцій наших студентів-сурдопедагогів (зробити акцент на корекційній роботі з дітьми із вадами мовлення), необхідним є проведення практики в реабілітаційних центрах.

Реформи, що впроваджуються сьогодні в освіті, активно обговорюються українськими педагогами, адже освітня система України на сучасному етапі – це майже 8 мільйонів тих, хто навчається, та півтора мільйона тих, хто навчає й забезпечує процес навчання. Отже, майже 20% населення країни безпосередньо пов'язані з освітою, а якщо додати до цієї кількості ще й членів родин, то ця цифра зростає щонайменше вдвічі.

Звичайно, є прихильники змін в освіті, є скептики, а є й такі, що займають очікувальну позицію. Спробуємо узагальнити результати проведеного нами анкетування серед студентів Луцького педагогічного коледжу.

Ми запропонували студентам спеціальності «Початкова освіта» відповісти на запитання «Як ви ставитесь до змін, задекларованих Концепцією Нової української школи?». Відповіді були такими: 55% студентів-бакалаврів та 23% молодших спеціалістів відповіли: «Позитивно. Вона чимось нагадує західні моделі освіти»; 15% бакалаврів і 32% молодших

спеціалістів зауважили: «Позитивно, але не думаю, що Концепція приживеться у нашій державі»; 5% бакалаврів та 13% молодших спеціалістів висловилися проти 12-річного навчання у загальноосвітній школі; вітчизняна система освіти влаштовує 10% бакалаврів та 7% молодших спеціалістів. 15% бакалаврів, 25% молодших спеціалістів нейтрально ставляться до змін і вважають, що немає суттєвої різниці, скільки років потрібно навчатися в школі, головне – результат. Крім того, окремі студенти зауважили: «Освітня реформа дає можливість рухатися вперед», «Зміни потрібні завжди, і освіта – не виняток», «Ні вчителі, ні батьки не готові до реформи».

Студенти спеціальності «Дошкільна освіта» до інновацій в освіті ставляться цілком позитивно: «Дітям подобається», «Дають хороші результати». Студенти спеціальності «Фізичне виховання» визначилися таким чином: позитивно ставляться до змін 36% опитаних, негативно – 43%, нейтрально – 21%. Позитивно оцінюють зміни і більшість (84%) студентів музичного відділення.

Студенти спеціальності «Початкова освіта» на запитання «Якою ви бачите нову українську школу?» зазначають, що надають перевагу молодим педагогам. Наведемо також окремі думки респондентів: «У новій школі повинні працювати педагоги, які застосовують нові засоби навчання», «Випускники наших шкіл зможуть конкурувати з випускниками шкіл інших країн». При цьому були й такі відповіді: «Такою як сьогодні», «Значних змін я не очікую».

Студенти спеціальності «Дошкільна освіта» таким бачать майбутнє дошкільної галузі: «Зростає роль та необхідність дошкільної освіти», «Збільшиться кількість приватних закладів дошкільної освіти та центрів розвитку». Думки окремих студентів спеціальності «Фізичне виховання» щодо майбутнього загальної освіти менш оптимістичні: «Не бачу майбутнього нашої школи». Однак є й такі: «Освіта розвиватиметься». Студенти музичного відділення вбачають майбутнє освіти у більш толерантному ставленні до дитини, однак є відповіді, які вселяють оптимізм, зокрема: «Якщо буде впроваджено нові ефективні реформи, то в Україні багато перспектив».

На запитання «Чи допомагає вам практика адаптуватися до нових освітніх реформ?» 80% студентів відповіли ствердно, а 20% – заперечили. Загалом, думки були досить різноплановими: «На практиці можна просто спостерігати за впровадженням нових реформ в освітній процес», «Саме під час практики можна відчутти позитивні та негативні сторони нововведень», «Ми хоча б опосередковано, однак готуємося до нових реформ», «Я не знаю, як на уроці можна постійно гратися», «Нас навчали за однією системою, а нова українська школа – це зовсім інше», «Нові програми суттєво відрізняються від тих, за якими вчилися ми».

Висновки. Досліджуючи проблеми виробничого навчання студентів Луцького педагогічного коледжу в умовах сучасних освітніх реформ, ми намагалися проаналізувати зміни в організації практики, що дозволило сформулювати такі риторичні запитання:

- Якою буде організація дуальної форми навчання? Чи не призведе вона до скорочення педагогічних кадрів закладів вищої освіти?

- Яким буде працевлаштування випускників спеціальності «Початкова освіта», якщо їм необхідно буде пройти перенавчання на дистанційних і очних курсах?

Чи не буде збільшуватися кількість вакансій учителів початкової ланки, якщо значна частина працюючих педагогів не готові до таких реформ?

- Як буде організована сімейна освіта? Яким буде її педагогічний супровід та якість?

- Яким у системі освіти буде статус так званих приватних «маленьких шкіл», які зазвичай функціонують як громадські організації?

- Як навчити студентів використовувати нове обладнання для створення нового освітнього простору в ході навчання учнів перших класів?

Сподіваємося, що новоприйняті документи в освітній галузі стануть орієнтиром у створенні сучасного освітнього середовища, гарантом якісної практичної підготовки фахівців нового покоління.

Перспективу подальших наших розвідок вбачаємо у розробці технологічного забезпечення педагогічної практики студентів відповідно до Концепції Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильєва М. П. Методичні рекомендації і матеріали з педагогічної практики у вищих навчальних закладах / М. П. Васильєва. – Харків : ХДАК, 2016. – 17 с.

2. Дрижак В. В. Практична підготовка здобувачів вищої освіти як фактор ефективності компетентнісного підходу у професійній підготовці фахівців / В. В. Дрижак, С. М. Єрмак // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – 2015. – № 125. – С. 142–147.

3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

4. Концепція «Нова українська школа» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://osvita.ua/school/reform/54276/>.

5. Маланчук І. Д. Практична підготовка – запорука успіху [Електронний ресурс] / І. Д. Маланчук. – Режим доступу : <http://ifkepfung.if.ua/2010-05-17-11-38-30/2010-05-17-12-09-21.html>.

6. Практична підготовка студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/16790422/pravo/praktichna_pidgotovka_studentiv.

7. Положення «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>.

Дата надходження до редакції: 27.02.2018 р.

37.091.12.011.3 – 051 (045)

Тетяна ЧЕРКАШИНА,
*доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
КНЗ «Черкаський обласний інститут
післядипломної освіти
педагогічних працівників Черкаської обласної ради»*

Людмила СЕВЕРИНЧУК,
*аспірант Інституту проблем виховання
НАПН України, начальник служби у справах дітей
Черкаської райдержадміністрації*

ДІЯЛЬНІСТЬ НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНОГО ЦЕНТРУ САМОПІЗНАННЯ ТА ОСОБИСТІСНО- ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті окреслено напрями діяльності навчально-практичного центру самопізнання та особистісно-професійного самовдосконалення педагогічних працівників. Розкрито окремі аспекти педагогічної системи самопізнання та особистісно-професійного самовдосконалення педагогічних працівників.

Представлено характеристику критеріїв особистісно-професійного самовдосконалення педагога.

Ключові слова: *індивідуальний ресурс сил, ментальний імунітет, педагогічна система, суб'єкт педагогічної діяльності, самопізнання, особистісно-професійне самовдосконалення.*